

سرمقاله

توان پویایی آموزه های دینی ضرورتها، نیازها

پس از انقلاب صنعتی در اروپا و به دنبال آن موج قانون‌گرایی در غرب و سپس مشرق زمین، این توهم بوجود آمد که دین صرفاً عهده‌دار مسائل فردی است. بر همین اساس برخی دولتمردان کشورهای اسلامی، همچنین نظریه پردازان و تئوریسین‌های مسلمان در دو قرن اخیر نسبت به اقتباس از قوانین غربی علاقه‌ای نشان داده تا قوانین مذکور را جایشین احکام شریعت نمایند. این اقدام در معاملات و حقوق تجارت و بازرگانی و بانکداری به سهولت انجام پذیرفت. اما در احکام مربوط به احوال و حقوق خانواده به دلیل مقاومت‌های شدید با احتیاط و به‌کندی عملی شد. از سوی دیگر فعالیت و کوشش اکثر اصلاح‌گران و احیایران عالم اسلام بر این محور بوده که ثابت کنند اسلام، دینی اجتماعی است. و برای اداره جامعه و نظم امور برنامه و دستور دارد. متفکران مسلمان همواره در این اندیشه بوده‌اند که چگونه می‌توان نسبت میان اسلام و دگرسیاهی‌های زمان را فهم و کشف کرد و بر اساس فهم نسبت آن دو، سازگاری اسلام با نیازهای نوپیدا را تفسیر و تبیین کرد.

از آغاز توندیشی معاصر، عناوینی چونان: "تجدید حیات دین"، "احیای تفکر اسلامی"، "بازگشت به اجتهاد"، "اسلام و مقتضیات زمان" که متفکران دینی در جهان اسلام مطرح کرده‌اند، همگی چاره‌اندیشی و درنگ را نشان می‌دهد.

البته زمانی که انقلاب اسلامی ایران رخ داد و به پیروزی رسید، یک تغییر بنیادین در شیوه زندگی مسلمانان ایجاد شده و قرأت، جایدی از دین اسلام توسط امام خمینی (ره) به جهانیان برانته شده است. و زمینه‌های نوظهوری از دین به صورت عام و اسلام به صورت خاص پدید آمده است. پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
و بسیاری از آن دانشگاه‌ها جامعه عمل پویا شده و در واقع یک تجدید حیات از دین در راستای احیای تفکر اسلامی بر اساس مقتضیات زمان و بازگشتی به ذمه و اجتهاد صورت پذیرفته است.

از آنجایی که انقلاب اسلامی، رو بگرد جدیدی در تکامل معرفت دینی به مسلمانان ایران نه‌ودد است. اما برخی با تغییر در اندیشه دینی دچار آسیب‌هایی شده و اذیت‌دستان گرایش‌های مسالکی پاره‌ای از حقایق دینی و اسلامی را در عبارتی زیاده‌و‌پوشانده که این مسئله و متفکران و اندیشمندان را رو در روی یکدیگر قرار داده است. براین اساس امروزه تکامل اندیشه اسلامی و بررسی همه‌سویه مفولده اسلام و مقتضیات زمان و پاسخ‌هایی درباره نسبتی که اسلام می‌تواند با خواسته‌های دگرگون‌شونده انسان در چشم‌انداز عمل

و نظر داشته باشد نیازمند تحولی گسترده در مسائل پژوهشی و روشن‌گری در مباحث دینی می‌باشد.

توان پویایی و دگرگون‌پذیری اسلام در پویه زمان و انسان، جهت ایجاد نوگرایی‌ها لازم است. احیای تفکر اسلامی در جهان معاصر است. بی‌درنگ ضرورت طرح این نظریه در احیای اندیشه اسلامی و ایجاد پویایی و نوگرایی برای انسان امروزی و فراز آمدن بر نیازهای واقعی عصر جدید پاسخ به این دغدغه است که نگذارد ارزش حقیقی و عینی دین اسلام و چهره سازنده و تاثیرگذار آن در شتاب امروزین دگرسیاهی‌های زمان، مخدوش گردد و یا پوشیده شود.

امروزه در گردونه دگرسانیها و نوشدننها باید اندیشه‌های پویا و زنده اسلامی را در برابر چشمه‌های نوجوی بشر ترسیم نموده و پندار ناسازگاری تمدن و اسلام را از ذهنها دور نمود. استاد شهید مطهری (ره) در این راستای می‌فرماید:

برای روشنفکران مسلمانان در عصر ما که از نظر کیفیت زبده‌ترین طبقات اجتماعی می‌باشند و از نظر کمیت خوشبختانه قشر قابل توجهی به شمار می‌روند مهم‌ترین مسأله اجتماعی "اسلام" و مقتضیات زمان است دو ضرورت فوری، مسئولیتی سنگین و رسالتی دشوار بر دوش این طبقه می‌گذارد. یکی ضرورت شناخت اسلام واقعی به عنوان یک فلسفه اجتماعی و یک ایدئولوژی الهی و دستگاه سازنده فکری و اعتقادی همه‌جانبه و سعادت بخش و دیگر ضرورت شناخت شرایط و مقتضیات زمان و تفکیک واقعیات ناشی از تکامل علم و صنعت از پدیده‌های انحرافی و عوامل فساد و سقوط اسلام و مقتضیات زمان
ج ۱ / ص ۱۱

همچنین استاد مطهری در مبحث سازگاری فقه با نیازهای زمانه و بازنگری در مبانی، منابع و روش استنباط ضمن تاکید بر منطبق شدن فقه با منطق روز به روش شناسی و شناخت اسلام همراه با روزآمدی می‌گوید: مترقی بودن هر ایدئولوژی بستگی دارد به مترقی بودن جهان بینی اش، در حقیقت حکمت عملی هر مکتب، وابسته به حکمت نظری آن و حکمت نظری اش وابسته است به منطق آن مکتب، پس هر مکتب در درجه اول باید منطق خود را مشخص نماید. (مجموعه آثار ج ۲ / ص ۲۲۹)

بنابراین آنچه ضرورت و نیاز امروزی جهان است اینکه باید دین مقدس اسلام پویایی خود را به جهانیان نشان داده و توان پویایی اسلام مسئله ایست که اندیشمندان مسلمان و صاحب نظران باید به آن بپردازند و دین اسلام را باید در این چارچوب مطالعه کرد و با تحقیق

در حوزه های علوم انسانی نظریات جدید علمی را مبتنی بر نگرش اسلامی ساخت. چرا که با دانستن این نظریات جدید علمی و جهان بینی و ایدئولوژی ها این امکان را فراهم می آورد که بسیاری از آموزه های دینی و احکام شریعت را بازخوانی نموده و کاستی و نقص های آن را یاد آور شده، و نوگرایی و پویایی با اصالت بر مبنای ایجاد نمود. بی گمان حوزه های علمی شیعی بویژه حوزه مبارکه قم که در حال حاضر بهترین دوران خود را می گذراند چه از نظر امکانات علمی و پژوهشی چه از نظر امکانات عرضه اندیشه و تبلیغ و ترویج دین و چه از جهت برخورداری از نیروهای مستعد و کارآمد، وجود مراجع بزرگوار تقلید اساتید، فضلا، مدرسان جوان و با نشاط، محافل درس گوناگون و پرشور پژوهشگرده های مختلف مجله ها و نشریه های گوناگون می توان بهترین بهره گیری در ایجاد توان پویایی و نوگرایی در آموزه های دینی به نیازهای انسان امروزی در دین مقدس اسلام ایجاد نمود.

مجله سفیر که از مرکز علمی پرورش سفیران نور (مرکز جهانی علوم اسلامی) منتشر می گردد با رویکرد علمی و تخصصی و با هدف توان پویایی آموزه های دینی و ایجاد نوگرایی و پویایی در مسائل دینی پا به عرصه نهاده است. تلاش ما در مجله سفیر این است که به مسائلی پرداخته شود که برای طلاب و دانشجویان عزیز جنبه کاربردی و ترویجی داشته باشد.

عباس نصیری فرد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی